

Króliki w natarciu

Podstawowym zadaniem hodowli zwierząt gospodarskich jest zaspokojenie wielorakich potrzeb człowieka. Ten zasadniczy wyznacznik wpływa na stopień zainteresowania poszczególnymi gatunkami zwierząt, jak też określa kierunki ich użytkowania. W definicję tę wpisują się też króliki, które hodowane praktycznie na całym świecie i w najróżniejszych warunkach, stały się znaczącym źródłem wysokowartościowego mięsa. Nie inaczej dzieje się też w Polsce, w której od wielu lat obserwujemy systematyczny wzrost komercyjnego zainteresowania hodowców tym gatunkiem. Zjawisku temu towarzyszy ożywienie na rynku producentów wyposażenia ferm oraz produkcji wyspecjalizowanego materiału hodowlanego i pasz. Tym wielokierunkowym usiłowaniom praktyków towarzyszy także nie mniejsza aktywność fachowców zajmujących się nauką stroną zagadnienia. W czasopismach specjalistycznych stosunkowo często pojawiają się artykuły naukowe i popularne, dotyczące rozmaitych aspektów hodowli i chowu królików, dokumentując dodatkowo wzrastające systematycznie rynkowe znaczenie hodowli tego gatunku.

W opisane tendencje doskonale wpisuje się najnowsza pozycja Państwowego Wydawnictwa Rolniczego i Leśnego pt. „Króliki. Towarowa produkcja mięsna”, której autorami są B. Barabasz i J. Bieniek, pracownicy naukowcy Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie.

W Polsce na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat wydano wiele pozycji z zakresu hodowli i chowu królików. Należy tu, między innymi, wspomnieć o takich autorach jak W. Herman czy S. Niedźwiadek, których wkład w tę dziedzinę jest nie do przecenienia.

Wszystkie dotychczas wydane pozycje omawiają ogólnie różnorodne aspekty hodowli królików, nie preferując żadnego z kierunków użytkowania. Natomiast autorzy omawianej książki, wykorzystując najnowszy stan wiedzy, skupili się na najważniejszym obecnie zagadnieniu, jakim jest użytkowanie mięsne. Konsekwentnie rozwijając swój wywód, przedstawili oni najważniejsze zagadnienia, jakie muszą być uwzględnione w planowaniu i prowadzeniu komercyjnej hodowli królików rzeźnych.

Podjęcie działalności powinno być poprzedzone sformułowaniem założeń organizacyjno-technicznych, uwzględniających przede wszystkim skalę planowanej produkcji, użytkowany materiał hodowlany, rodzaj będących do dyspozycji pomieszczeń, ich wyposażenia, a po określeniu tych warunków – przewidywany wynik ekonomiczny całego przedsięwzięcia. Zagadnienia te stanowią treść pierwszych dwóch rozdziałów, w których podane zostały warunki, jakie muszą być spełnione przy wyborze lokalizacji fermy, a także wymagania co do mikroklimatu pomieszczeń dla wyspecjalizowanych, intensywnie rosnących zwierząt. Opierając się na wynikach najnowszych badań, w książce podano kilkanaście najważniejszych parametrów mikroklimatu pomieszczeń, między innymi takich, jak temperatura, wilgotność względna i ruch powietrza w pomieszczeniach przeznaczonych dla różnych grup technologicznych, długość dnia świetlnego oraz natężenie światła. Ta część książki zawiera też charakterystykę użytkową klatek

i wyposażenia, dostępnych obecnie na rynku. W końcowym fragmencie autorzy podają unijne wymogi odnośnie do warunków utrzymania zwierząt.

Kolejnym etapem, następującym po przygotowaniu pomieszczeń fermy, jest wybór materiału hodowlanego i rozpoczęcie produkcji żywca. Ponieważ znajomość podstawowych zagadnień hodowlanych jest kolejnym warunkiem niezbędnym do osiągnięcia sukcesu, autorzy zagadnieniu temu poświęcają wiele uwagi. W rozdziale pt. „Podstawy pracy hodowlanej” omówiono metody pracy hodowlanej, zwracając szczególną uwagę na te jej aspekty, które są przydatne w odniesieniu do użytkowania mięsnego królików. Przystępnie omówiono zasady oceny wartości użytkowej i hodowlanej królików w odniesieniu do cech określanych przyżyciowo, poubojowo oraz cech jakości mięsa. W podobny sposób przedstawiono zagadnienia związane z selekcją i doбором zwierząt do rozrodu, umożliwiając tym samym czytelnikowi łatwe przyswojenie tych fundamentalnych w pracy hodowlanej zagadnień.

W następnej części tego rozdziału scharakteryzowano przydatność niektórych ras i ich mieszańców do produkcji brojlerów króliczych. Mając na względzie olbrzymią różnorodność ras użytkowanych na mięso, skoncentrowano się jednak na najbardziej rozpowszechnionych i najczęściej użytkowanych, opisując je w sposób syntetyczny i ujednoczony, co ułatwia porównanie i dokonanie wyboru. Opis taki dotyczy ras nowozelandzkiej (białej i czerwonej), kalifornijskiej, duńskiej białej, termondzkiej, alaska oraz popielniańskiej (choć ta ostatnia, ze względu na stosunkowo małą liczebność, nie ma większego znaczenia komercyjnego). Poza charakterystyką ras czystych, w rozdziale tym przedstawiono opis współczes-

nie dostępnych na rynku wyspecjalizowanych linii do produkcji brojlerów. Ten fragment, wzbogacony o wyniki najnowszych badań i przejrzyste ujęcie tabelaryczne, jest bardzo ważny, pozwala bowiem czytelnikowi na szybkie zorientowanie się o szczególnych walorach hodowlanych i użytkowych danej linii brojlerowej.

W kolejnym rozdziale nowocześnie omówione zostały zagadnienia rozrodu królików w aspekcie użytkowania mięsnego. Poza standardową charakterystyką właściwości reprodukcyjnych królików, istotne *novum* stanowi podrozdział opisujący różne warianty intensywności rozrodu, z podaniem skutków przyjętego rozwiązania oraz zaopatrzonej w poglądowy schemat, ułatwiający planowanie obrotu stada podstawowego na fermie. Wynikająca z uwarunkowań produkcyjnych konieczność tworzenia grup technologicznych samic wymaga stosowania kierowanego rozrodu. Stąd też w książce poświęcono odpowiednio dużo miejsca zagadnieniom krycia (naturalnego i sztucznego) oraz właściwościom nasienia samców, jak też technikom jego rozcieńczenia. Dużym ułatwieniem byłaby możliwość powszechnego stosowania w rozrodzie nasienia mrożonego, jednak, jak podają autorzy, wyniki jego stosowania są wciąż poniżej oczekiwań hodowców. Rozdział o rozrodzie kończy się krótką charakterystyką przebiegu ciąży, po której omówiono przebieg porodu i pierwsze czynności z noworodkami oraz zasady wstępnej oceny przebiegu odchowu i sposób postępowania przy odsadzaniu młodych.

Prawidłowe żywienie należy do najważniejszych czynników środowiska hodowlanego, umożliwia bowiem pełne uzewnętrzenie się potencjału genetycznego zwierząt, przejawiającego się szybkim tempem wzrostu i osiągnięciem określonej masy ciała w założonym czasie. W rozdziale poświęconym temu zagadnieniu w precyzyjny sposób przedstawiono najistotniejsze zagadnienia związane z prawidłowym żywieniem zwierząt, należących do różnych grup technologicznych na fermie królików. W poglądowy sposób zestawiono informacje o wymaganiach pokarmowych intensywnie użytkowanych królików, zawartości składników odżywczych, dodatkach mineralno-witaminowych oraz stosowanych paszach.

Nieodłącznym elementem produkcji zwierzęcej jest zapewnienie odpowiednich warunków sanitarnych na fermie. W książce zagadnienia te omówiono w stopniu adekwatnym do podjętego tematu, omawiając ogólne wymogi, jakie zawierać powinien pełny program profilaktyki, najczęściej występujące choroby niezaraźliwe, zaburzenia pokarmowe, choroby

zaraźliwe oraz zaburzenia zdrowia powodowane niewłaściwym mikroklimatem pomieszczeń. Rozdział uzupełnia obszerny wykaz środków dezynfekujących, z opisem ich zastosowania, oraz programy szczepień ochronnych i zwalczania pasożytów.

Ciekawych informacji dostarcza także rozdział opisujący zasady uboju królików i przerobu mięsa króliczego. Podano w nim najważniejsze wymogi dotyczące wyposażenia ubojni i obowiązujących w tym względzie przepisów sanitarno-weterynaryjnych, następnie opisano postępowanie ze zwierzętami przy uboju oraz scharakteryzowano przepisy dotyczące warunków, jakie muszą spełniać pomieszczenia, w których mięso się pozyskuje, poddaje obróbce i magazynuje. Opisano także postępowanie przy uboju, pozyskiwanie tuszki i dalszą jej obróbkę. Następnie omówiono sposoby podziału tuszki, charakteryzując wartość poszczególnych jej części i na tym tle – zasady oceny użyteczności rzeźnej. Na uwagę zasługuje także fragment dotyczący cech jakościowych oraz wartości odżywczej mięsa króliczego, które porównano z właściwościami mięsa innych gatunków zwierząt gospodarskich. W końcowym rozdziale hasłowo podano informacje o sposobach wykorzystania innych surowców króliczych, tj. skór i odchodów.

Książka zaopatrzona została w zestaw fotografii, wiążących się ściśle z omawianą problematyką i dostarczających dodatkowych informacji poglądowych.

Uważna lektura tego opracowania stanowi, także dla fachowca zajmującego się hodowlą królików, wartościowe doświadczenie, albowiem wychodząc z aktualnego stanu wiedzy w tym zakresie, w sposób ukierunkowany, bez zbędnego szukania, dostarcza informacji niezwykle pomocnych w planowaniu nowego przedsięwzięcia hodowlanego, jak też w prowadzeniu już istniejącego. Podkreślić także należy jeszcze jeden walor tej pozycji. Autorzy, nie rezygnując z naukowej precyzji i ścisłości wywodu, napisali ją w sposób przystępny i zrozumiały dla szerokiego kręgu hodowców królików i także z tego względu jest ona godna polecenia.

Egzemplarze można nabywać w księgarniach rolniczych. Pełne dane o tej pozycji: B. Barabasz, J. Bieniek. – „Króliki. Towarowa produkcja mięsna.” PWRiL, Warszawa 2003. ISBN 83-09-01821-5.

Leszek Gacek

Słownictwo gwarowe z zakresu zootechniki

Władysław Migdał

AR w Krakowie

W chowie i hodowli zwierząt obowiązuje fachowa terminologia, zrozumiała dla każdego, kto tą działalnością się zajmuje. Bardzo często w mediach spotykamy się z nazwami, które może brzmiały pięknie językowo, ale dla hodowcy są dziwne,

np. „mała świnka” zamiast prosię, „krowa rodzi cielątko” zamiast „krowa cieli się”, „ciężarna klacz” zamiast „klacz źrebna”. Pewne określenia zarezerwowane są dla człowieka i używanie ich dla określenia tych samych zjawisk u zwierząt jest niestosowne, prowadzi do nieporozumień, a w konsekwencji do zubożenia języka. Bogate słownictwo rolnicze i hodowlane, choć nie zawsze literacko piękne, powinno być zachowane. Ponadto w terminologii rolniczej funkcjonuje słownictwo gwarowe, specyficzne dla danego regionu kraju.

Inwentarz i stado

Tradycyjnym określeniem wszystkich zwierząt gospodarskich jest wyraz **inwentarz**, który w słownictwie gwarowym przyjmuje różne formy: *iwentarz*, *liwentarz*, *lewentarz*, *igwentarz*, *adwentarz*, *inentarz*, *niwentarz*, *idwentarz*, *gwentarz*, *jedwen-*